

Universal Declaration of Human Rights - Adyghe

© 1996 – 2009 The Office of the High Commissioner for Human Rights

This HTML version prepared by the *UDHR in Unicode* project, <http://www.unicode.org/udhr>.

Цыху Хуэфацэхэм Теухуа Дунейпсо Джэпсалъэ

1948

Federation of Caucasian Associations

Kaffed

Дунэепстэу къэрал зэгохъэныгъэм и зэфэсэу 1948 гъэм тыгъэгъазэм и 10-м цылагъэм къыщаштагъ 217 А (III) зиномер унашъомкIэ.

Цыф Фэшъуашэхэм Афэгъэхьыгъэ Дунэепстэу Джэпсалъ

Дунэепстэу Къэрал Зэгохъэныгъэм (ДКЪЗ) и Зэфэсым егъэлъу;

Дунэепстэу цыфыгъэм къыхиубытэрэ хэтрэ зы цыфи зэгохъэныгъи;

мы джэпсалъэр сыдигъуи янэгу кIагъэтызэ, мыщ къыщыхэщырэ цыф фэшъуашэхэмрэ фитыныгъэхэмрэ янэлэ зэрэтырагъэтырэм, фашырэ лъытэныгъэм егъэджэныгъэ-гъэсэнныгъэ гъогулкIэ зырагъэужьынэу;

хэгъэгу кIоцIхэми дунэепстэуми кIо къэсми нахьы зыщызыужьырэ амалхэр зыфагъэшъхъэпэзэ мы зэгохъэныгъэм хэт къэралхэм ежъымэ ялъэпкъхэри, яунашъо кIагъэтырэ нэмыкIрэ къэралмэ ялъэпкъхэри къызэкIиубытэу, дунэепстэум и тэдэрэ чIапIи мы цыф фэшъуашэхэмрэ фитыныгъэхэмрэ къыщаштэным, лъэшэу щызэрагъэкIоным, щагъэцэкIэным фэкъудыинхэу,

цыф фэшъуашэхэм афэгъэхьыгъэу цыф жъугъэхэми лъэпкъхэми язэфэдэ идеал

шапхъэхэр къэзыгъэуцурэ мы дунэепстэу джэпсалъэр.

1-нэрэ пычыгъу

Цыф пстэури шъхъэфитэу, ялъытэныгъэрэ яфэшъуашэхэмрэкIэ зэфэдэу къалъфы. Акъылрэ зэхэшIыкI гъуазэрэ ялэшъы, зыр зым зэкъош зэхашIэ азфагу дэлъэу зэфыщытынхэ фае.

2-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цыфи зэфэдэу фит мы джэпсалъэм хэт цыф фэшъуашэхэмрэ фитыныгъэхэмрэ зыфигъэшъхъэпэнэу, зыщыщ расэм, ышъо, бзылъфыгъэ-хъульфыгъэу зэрэщытым, ыбзэ, ыIыгъ диным, политичнэ е нэмыкIрэ еплъыкIэу иIэм, лъэпкъэу е цыф купэу къызыхэкIыгъэм, мылъкоу иIэм, къызыщальфыгъэм емылгытыгъэу зэхэдзынчъэу, фэгъэкIотэныгъэнчъэу.

Ащ нэмыкIэу, къэрал шъхъэфити, нэмыкIым иунашъо кIэти, зышъхъэфитыжъныгъэ (автономие) зимыи, нэмыкIрэу зы шъхъэфитыныгъэ лъахъэ зытелъи, сьд фэдэрэ къэралым ицIыфэу щытми хэтрэ цыфи зэхэдзыныгъэ фашы хъуцтэп зыщыщ къэралым иполитичнэ е юридическэ системэ е дунэепстэу къэралхэм азфагу щыриIэ статусым къыхэкIэу.

3-нэрэ пычыгъу

Псэуныр, шъхъэфитыныр, щынэгъончъагъэр хэти ифэшъуаш.

4-нэрэ пычыгъу

Хэти пщыллэу плъытэ е пщылылпнэ ибгъэты хъуцтэп, сыд фэдэ шлыкӀэуи пщыллыгъэр, пщылӀ цэн-къэщэфыныр зыми фэбдэ мыхъунэу къоды.

5-нэрэ пычыгъу

Хэти лъэшыгъэ епхьэлӀэ хъуцтэп, жъалымыгъэкӀэ, цыфыгъэм къемызэгъэу е инапэ зыгъэулыиин фэдэкӀэ удзекӀо, ащ фэдэ тазыр теплъхъэ хъуцтэп.

6-нэрэ пычыгъу

Хэти фэшъуаш тэдэрэ чӀапӀи цыфэу, юридическэ лицоу къыщалъытэнэу.

7-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цыфи кърал хабзэм ипашъхъэ щызэфэд ыкӀи кърал хабзэм къэухъумэныгъэхэр зэхэдзынчъэу, язэфэдэу зыфагъэшъхъэпэнэу фит. Хэти зэхэдзынчъэу, зэфэдэу фэшъуаш мы джэпсалъэм къемызэгъэу, зэхэдз зыхэлъ ИошӀашъохэми, ащ фэдэ ИошӀашъомэ сыд фэдэуи атегъэгушхонми къыщаухъумэнэу.

8-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цыфи фитыныгъэ иӀ хабзэ шъхъэлэм е кърал хабзэм къырипэсырэ цыф фэшъуашэхэр зыукъорэ ИошӀашъо къызехъулэкӀэ фитыныгъэ зилэ ухыякӀохэм зафигъэзэнэу, зыкъаригъэухъумэнэу.

9-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цыфи лажъэ имылэу аубыти, агъэтӀыси, егъэзыгъэкӀэ нэмыкӀрэ чӀапӀэ афи хъуцтэп.

10-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цыфи фитыныгъэ иӀ ифэшъуашэхэмрэ ипшгъэрылхэмрэ аухэсы ыкӀи ежъым зы лажъэ къытыралхъэ зыхъукӀэ зыми шӀомылӀыкӀэу, зыми иунашъо кӀэмытэу, зыми имытелхъэу щыт ухыякӀо шъхъэфит псэфитыр зэфагъэкӀэ ыкӀи нафэу иӀоф ригъэплъынэу фэенэу.

11-нэрэ пычыгъу

1. Зы лажъэ/шӀэпхъэджагъэ зытыралхъэрэ хэтрэ цыфи зиухыижъыным пае зыфэныкъоцт щынэгъончъагъэхэр зыщигъотынэу щыт ухыигъо нафэм икӀэхуэу, кърал хабзэм тетэу агъэкъончафэкӀэ хыеу къалъытэ, мыхыяшъо къыраплъырэп.

2. Хэти агъэкъуанчэ хъуцтэп, зешӀэ лъэхъаным кърал хабзэкӀэ е дунэепстэу хабзэкӀэ шӀэпхъэджагъэу амылгытэщтыгъэ зы Иоф зеришӀагъэм е ышӀапхъэу къащыхъу горэ зэрымшӀагъэм къыхэкӀыкӀэ. Хэти шӀэпхъэджагъэ зешӀэм фэгъэуцугъэу щытыгъэ тазырым нахьыбэ тыралхъэ хъуцтэп.

12-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цыфи и гъэшӀэ унае, иунагъо, иунэ е зэрэзэрашӀэхэрэ шӀыкӀэхэм шъхъэусыгъончъэу зыри къыхэлэбэ хъуцтэп, инапэ, ыцӀэ къелусэ хъуцтэп. Хэти фитыныгъэ иӀ мыщ фэдэ къыхэлэбэныгъэхэм кърал хабзэкӀэ зыкъащаригъэухъумэнэу.

13-нэрэ пычыгъу

1. Хэтрэ цыфи фитыныгъэ иӀ зы хэтрэ зы кърэли ичӀыналъэ шъхъэфитэу щызекӀонэу, щыпсэунэу.

2. Хэтрэ цыфи фитыныгъэ иІ ежъы икъэралы ахэтэу тэдэрэ къэралы икощыкІынэу ыкІи икІэрыкІэу къыгъэзэжъынэу.

14-нэрэ пычыгъу

1. Хэтрэ цыфи фитыныгъэ иІ жъалымыгъэ/лые къырахынэу зыхъурэм, нэмыкІрэ къэрал ышъхъэ ригъэзынэу, шъхъэегъэзныгъэ амалхэр зыфигъэшъхъэпэнэу.

2. Ау ишъыпкъапІэкІэ политичнэу щымыт шІапхъэджагъэхэм е дунэепстэу къэрал зэгохъэныгъэм имурад, ибзыпхъэхэм къемызэгърэ ІофшІашъохэм къахэкІырэ дэодапшъэхэмкІэ мы фитыныгъэр зыфэбгъэшъхъэпэ хъуцтэп.

15-нэрэ пычыгъу

1. Хэтрэ цыфи фитыныгъэ иІ зы къэралым ицІыфэу щытынэу.

2. Хэтрэ цыфи зицІыфэу щыт къэралым шъхъэусыгъончъэу хэбгъэкІы е нэмыкІрэ къэралым ицІыф хъунэу иІэ фитыныгъэм хэбгъэны хъуцтэп.

16-нэрэ пычыгъу

1. Зыныбжъ икъугъэ хэтрэ бзылъфыгъи хъульфыгъи фитыныгъэ иІ къызыхэкІыгъэ лъэпкъым, зицІыфэу щыт къэралым е динэу ылыгъым къыхэкІэу зы пэрыогъуи къыфэмыуцоу, фитэу къыщэнэу, дэкІонэу, унагъо ышІэнэу.

2. Зэрэцэн-зэдэкІоным фэгъэхыгъэ ззэгъныгъэр (нэчыхъэр), зэрэщэцт-зэдэкІоцтхэм ежъмэ я шъхъэфитыныгъэ шъыпкъэрэ яшІоигъоныгъэ икъурэкІэ агъэпсы.

3. Унагъуэр, цІыфыбэ-лъэпкъ псэукІэм и лъэбжъэ шъхъаІэшъы, ар цІыф жъугъэми къэралыми къеухъумэ.

17-нэрэ пычыгъу

1. Хэтрэ цыфи фитыныгъэ иІ ежъым иунаеу е нэмыкІрэхэр иІэхъэгъоу мылъку зригъэІэнэу.

2. Хэтрэ цыфи шъхъэусыгъончъэу имылъку къыІыпхы е хэбгъэны хъуцтэп.

18-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цыфи гупшысэ, зэхашІэ ыкІи дин фитыныгъэ иІ. Мы фитыныгъэм къызэкІеубытэ изакъоу е купэу, нафэу е унаеу (шъэфэу) итхъафэІорышІэнхэр, идинкІэ шІапхъэхэр нэрылъэгъоу аригъэшІэн, ыгъээзэкІэн фитыныгъэри.

19-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цыфи фитыныгъэ иІ зэрэфаеу гупшысэнэу, игупшысэхэр къыІотэнэу. Мы фитыныгъэм къыхеубытэ цІыфыр игупшысэхэм фэшІыкІэ зыми къымыгъэгумэкІынэу, къэралыгъо гъунапкъэхэм ямылгытыгъэу шІэныгъэхэр, гупшысэхэр сыд фэдэрэ гъоугІи къылгыхъон, къыгъотын, зыІэрыгъэхъэн фитыныгъэри.

20-нэрэ пычыгъу

1. Хэти фитыныгъэ иІ Іэшэнчъэу, зео-бэнэнчъэу зэфэсынэу, хасэ зэхищэнэу, зэхэщэгъэ хасэм хэхъэнэу.

2. Хэти зы хасэ хэхъэнэу ебгъэзы хъуцтэп.

21-нэрэ пычыгъу

1. Хэтрэ цыфи фитыныгъэ иІ занкІэу ежъым е фитэу кыыхыхыгъэ лыкІомэ яІэкІэ къэралым изегъэкІон Іофхэм ахэхъэнэу, ахэлэжьэнэу.

2. Хэтрэ цыфи фитыныгъэ иІ икъэралы цыф жъугъэми Къыфызэригъэпэшрэ амалхэр зэхэдзынчъэу, пстэуми афэдэу зыфигъэшъхъэпэнэу.

3. Хыкумэт Іэшъхъэтетныгъэм илѳабжъэр къэралым и цыф жъугъэм ишІоигъоныгъ ары. А шІоигъоныгъэр къэнафэ шъэф шыкІэм тет хэхыныгъэ фит зафэхэу е цыфмэ яшІоигъоныгъэхэр шъхъэфит-псэфитэу кыызэрэгъэлъэгъошъушт нэмыкІрэ шыкІэхэу, зыныбжь икъугъэ цыф пстэуми афызэлухыгъэу, яІэлэтхэми зэфэдэ кІуачІэ яІэу, пІэлъэ гъэнэфагъэкІэ кытырагъэзэжъырэхэмкІэ.

22-нэрэ пычыгъу

Цыф жъугъэм зэрэщыщым елѳытыгъэу хэтрэ цыфи социалнэ къэухъумэныгъэ фэшъуаш. Къэрал кІуачІэкІэ е къэралыгъомэ язэдэлэпыІэкІэ ыкІи хэтрэ къэралы ежъым игъэпсыкІлэрэ иамалхэмрэ ялѳытыгъэу хэтрэ цыфи фитыныгъэ иІ инапэрэ ицыфыгъэрэкІэ гупсэфэу зэрэзиужъын ылъэкІышт экономика, социалнэ ыкІи шІэнхабзэ ІофкІэ зыфэныкъошт амалхэр рагъэгъотынэу.

23-нэрэ пычыгъу

1. Хэтрэ цыфи фитыныгъэ иІ лэжьэнэу, фитэу иІоф кыыхыхынэу, зэфагъэкІэ ыкІи фэшІу амалхэмкІэ лэжьэнэу ыкІи Іофынчъагъэм кыщцаухъумэнэу.

2. Хэтрэ цыфи фитыныгъэ иІ зэхэдзынчъэу зэфэдэ Іоф фэшІ зэфэдэ уасэ кыратынэу.

3. Хэтрэ цыфи фитыныгъэ иІ ежъыри иунагъуи цыфым фэшъошэн псэукІэ иІэу зыгъэпсэун, ищыкІагъэ хъумэ зылыІэсышъунэу щыт сыд Фэдэр социалнэ къэухъумэныгъэхэмкІэ кІэгъэпытагъэу зы псэукІэ амал къэзытын зылъэкІынэу зы лэжьэпкІэ фэшІу кыІлэрыхъэнэу.

4. Хэтрэ цыфи фитыныгъэ иІ ежъы ишІуагъэ пае хасэ (профсоюз, сендикэ) зэхищэнэу, ащ фэдэ зэхэщагъэм хэхъэнэу, хэтынэу.

24-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цыфи фитыныгъэ иІ зигъэпсэфынэу, ынэгу зыригъэужынэу, пстэуми афэмыдэу илэжьэгъу пІалъэ цыф фэшъуашэ шапхъэм итэу кыѳагъэпсынэу, пІэлъэ гъэнэфагъэкІэ илэжьапкІи кыратызэ гъэпсэфакІо дэкІынэу.

25-нэрэ пычыгъу

1. Хэтрэ цыфи фитыныгъэ иІ ежъыри иунагъуи узынчъэн, тхъэгъо фэшъуашэ иІэу псэун пае шхыныгъо, шъуашэ, унэ ыкІи медицинскэ ІэпыІэгъу ыгъотынэу. Хэти фитыныгъэ иІ, Іофынчъагъэ, сымэджагъэ, фыкъуагъэ, лыгъобагъэ, шъузэбагъэ, жъыгъэ ыкІи ежъым имыІэшІагъэ Іофыгъомэ къахэкІэу амалынчъагъэ, тхъэмыкІагъэ кылыгысэу щытмэ къаухъумэнэу.

2. Ныхэмрэ сабийхэмрэ фитыныгъэ яІ ялыеу кыыкІэлъыплъынхэу, кыдэлэпыІэнхэу. Зэрэщэгъэ зэлІ-зэшъуз ибынэуи земышъхъэгъусэмэ къальфыгъэуи цэрэт, сабий пстэуми а зы социалнэ къэухъумэныгъэ амалхэр язэфэдэу афагъэшъхъапэ.

26-нэрэ пычыгъу

1. Хэтрэ цыфи фит гъэсэныгъэ зэригъэгъотынэу. Анахъ макІэмэ пэублэ ыкІи лъэбжъэ гъэсэныгъэр ахъщэнчъэу арагъэгъоты. Пэублэ гъэсэныгъэр уимыІэнкІэ амал имыІэу, егъэзыгъоу щыт. Техникэ ыкІи ІэшІагъэ гъэсэныгъэр хэти фызэлухыгъэшт. Апшъэрэ гъэсэныгъэр зэхэдзынчъэу хэти фызэлухыгъэу щытын фае ежъым исэнауш (талант) елѳытыгъэу.

2. Гъэсэныгъэр цыфым ицыфыгъэм икъоу зыригъэужьыным фэшюу гъэпсыгъэу ыкIи цыф фэшъуашэхэмрэ фитыныгъэ шъхьаIэхэмрэ афашIырэ уасэр, лъытэныгъэр ыгъэлъэшынэм, кIигъэпытэным фэунэтIыгъэу цытын фæе. Гъэсэныгъэм цыфхэр ригъэгущIун фæе расэ пстэуми, лъэпкъ пстэуми, дин куп пстэуми азфагу гулъытэ, зэгурьIо, зэфэшIуныгъэ, зэныбджэгъугъэ дэлъынэу ыкIи мамырныгъэр къыухъумэным пæе Дунэепстэу Къэрал Зэгохъэныгъэм ригъэкIокIырэ лъэжыгъэм зыригъэужьэу цытын фæе.

3. Сабиймэ арагъэгъотыщт гъэсэныгъэр зыфэдэщтыр къыхэзыхынэу фитыр, пстэуми апэрэу янэрэ-ятэрэ ары.

27-нэрэ пычыгъу

1. Хэти фитыныгъэ иI цыф жъугъэ шIэнхабзэ псэукIэм фитэу хэхъэнэу, хэлэжъэнэу, гъуазджэр зыфигъэшъхъэпэнэу, шIэныгъэ зыужьыныгъэм хэлэжъэнэу ыкIи ар зыфигъэшъхъэпэнэу.

2. Хэти фитыныгъэ иI ежъым къыгъэшIыгъэ шIэныгъэ, жабзэ (литературэ), гъуазджэ IэшIагъэхэм мылькоу, пкIэу, уасэу, лъытэныгъэу къапакIорэр къыфаухъумэнэу.

28-нэрэ пычыгъу

Хэти фэшъуаш мы джэпсалъэм къыцыхэщырэ цыф фэшъуашэхэмрэ фитыныгъэхэмрэ зэрагъэцэкIэшъунэу зы социалнэ ыкIи дунэепстэу гъэпсыкIэ системэ цыIэнэу.

29-нэрэ пычыгъу

1. Хэти ежы ицыфыгъэ фитэу ыкIи икъоу зыригъэужьынэу амал къезытырэ цыф жъугъэми къэралми фишIэжын фæу пшъэрылъхэр иIэх.

2. Хэти ифэшъуашэхэр зыфигъэшъхъапэ ыкIи ифитыныгъэхэр зэрихъэ зыхъукIэ, нэмыкIми яфэшъуашэхэмрэ яфитыныгъэхэмрэ афадэн, ахэмэ лъытэныгъэ къафегъэшIыгъэн ыкIи демократичэскэ цыф жъугъэм зэдыриIэ шэнхабзэр (этикэр), цыф жъугъэ гъэпсыкIэр, цыIакIэр егъэшIокIоным иамалхэр къэухъумагъэ хъуным пæе фэшIэу къэрал хабзэкIэ агъэнэфагъэ гъунапкъэмэ япхыгъэу цытыщт.

3. Сыдэуштэуи орэхъу, мы цыф фэшъуашэхэмрэ фитыныгъэхэмрэ зыфэбгъэшъхъэпэ, зепхъэ хъуштэп Дунэепстэу Къэрал Зэгохъагъэм и гурылъ-гурышIэхэмрэ ибзыпхъэхэмрэ (принципхэмрэ) адимыштэу, апэшIуекIоу.

30-нэрэ пычыгъу

Мы джэпсалъэм къыхиубытэрэ зы хэбзэ гъэуцугъи зыгурыбгъаIо хъуштэп мыщ къыщиIотыкIыгъэ хэбзэ гъэуцугъэмэ ащыщ горэр ыIэтынэу, иукъонэу хэтрэ зы къэралы, купы, нэбгыри фитыныгъэ риты фэдэу.